

Извештај о остваривању Програма управљања Специјалним резерватом природе „Лудашко језеро” за 2023. годину

Палић, 2023. година

УВОД

Главни циљеви и задаци

Оквирно су одређени Планом управљања СРП „Лудашко језеро“ 2021–2030 (сагласност Министарства заштите животне средине бр. 353–02–1684/2020–04 од 23.08.2021. године) и Годишњим програмом управљања СРП „Лудашко језеро“ за 2023. годину (Сагласност Министарства заштите животне средине број: 353–02–4228/2022–04 од 30.12.2022. године). Програм је реализован у складу са Решењем о условима заштите природе Министарства заштите животне средине за израду Годишњег програма управљања заштићеним подручјем Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ за 2023. годину (Решење број: 353–02–03037/2022–04 од 07.12.2022. године).

Главни циљеви:

- развијање и унапређивање чуварске службе
- даље развијање рада службе кроз потребно опремање, додатне едукације чувара (административни и технички аспекти бележења догађања на терену, картографске обуке, обуке у препознавању заштићених и инвазивних врста) од стране стручне службе и едукатора у земљи и иностранству
- приоритетне мере активне заштите природе и ревитализација угрожених станишта (влажне ливаде кроз наставак досадашњих пројеката ревитализације и реинтродукције – локалитет Птичарска колиба, ушће Киреша, степски фрагменти – локалитет Источна обала, ливада на комплексу Визиторског центра Лудаш кроз рад чуварске и стручне службе, мере активне заштите природе у заштити угрожених врста – мочварни мравник, корњача, чигра, модроврана, видра и др
- наставак развијања базе података у функцији управљања, коришћења и праћења стања у циљу дефинисања нових и разраде текућих пројеката активне заштите природе и очувања заштићеног подручја уз развијање ГИС кроз пројекат Града Суботице
- успостављање сарадње са новим корисницима подручја и наставак постојеће сарадње са корисницима подручја (пољопривредници, водопривреда, НИС, власници викендица, риболовци) и локалним становништвом – МЗ Хајдуково и МЗ Шупљак (Лудаш), у одрживом коришћењу простора Резервата кроз рад чуварске и стручне службе
- наставак развијања традиционалних видова коришћења ресурса у циљу смањења деградационих процеса, а истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса кроз рад стручне и чуварске службе (организација и надзор испаше, организација и надзор кошења, организација и надзор сече трске)
- усклађивање водног режима у Резервату са потребама заштите природе, врста и станишта, али и очувања природног ресурса воде кроз сарадњу са Градском управом Суботице, надлежним водопривредним предузећем и Покрајинским заводом за заштиту природе на изради новог водног режима за систем Палић – Лудаш – Тиса
- развијање даљих облика презентације природних вредности подручја, едукативних, рекреативних, еко и етно-туристичких садржаја уређивање Визиторског центра Лудаш (израда нових изложбених сегмената) кроз сарадњу са Биолошким факултетом Универзитета у Београду и изградња зграде Визиторског центра за промоцију модровране кроз реализацију LIFE пројекта са организацијом за заштиту и проучавање птица из Мађарске – „Magyar Madártani és Természetvédelmi Egységlet” (MME)

Главни резултати

Управљач наведене групе задатака реализује у континуитету, са мање, или више успеха у зависности од расположивих материјалних средстава и кадровских ресурса. Током 2023. године, све планиране активности су знатно теже реализоване, или се нису реализовале, због недовољног броја запослених сарадника, услед примене Закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему („Сл. Гласника РС“, бр. 103/2015), по ком је на снази забрана запошљавања у јавном сектору. Управљач више не располаже другим могућностима. Ипак, улажући велике напоре и уз несебичан труд и рад свих запослених, предвиђене активности за 2023. годину су у већој мери реализоване. Имајући у виду да су то активности које управљач спроводи током целе године и то у оквиру вишегодишњег периода, очекујемо наставак реализације и заокруживање задатака у годишњим циклусима. Због недостатка средстава, неке од планираних активности нису реализоване, односно реализоване су друге активности на основу других извора финансирања, конкурса итд.

Будући да се већ више година уназад ради на развоју и унапређењу свих група задатака, приметан је напредак у појединачним областима. И даље се највећи помак уочава у делу који се односи на увођење традиционалних видова коришћења, а у циљу смањења деградационих процеса и истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса (испаша, кошење, сеча трске). Развија се систем који се базира на колаборативном управљању деловима заштићеног подручја (углавном се то односи на испашу и традиционалне начине сече трске). Остваривана је активна сарадња са МЗ Шупљак: припреме и реализација сечења трске (јануар – фебруар и новембар – децембар у смањеном обиму), обука и начин рада током текуће године са Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе (март), сарадња на реализацији даљег уређивања локалитета код Школе (целе године). Са МЗ Хајдуково се сарађује кроз програме сече трске (јануар – фебруар). Током 2023. године је у повећаном обиму сарађивано са ВДП ДТД „Северна Бачка“ по разним водопривредним питањима унутар Резервата и код израде Правилника о водном режиму сливног подручја „Палић – Лудаш – Киреш – Тиса“. Са градом Суботица, управљач је сарађивао у вези са питањима из пољопривреде и заштите животне средине и успостављања новог водног режима.

База података која обједињује чување, мере активне заштите природе и мониторинг стања популација заштићених и строго заштићених таксона се континуирано развија у један систем који значајно олакшава рад управљача на заштићеном подручју и свих субјеката који су у директној, или индиректној вези.

Услови рада

Јавно предузеће „Палић–Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и СРП „Лудашко језеро“. Основна делатност Предузећа је заштита природе.

Сектор заштите природе у Јавном предузећу „Палић – Лудаш“ организован је у функцији обављања управљачких послова на заштићеним подручјима. Стручна служба задужена је за планирање, програмирање, праћење стања, извештавање и стручни и организациони надзор над радом чуварске службе. Чуварска служба обавља послове чувања, праћења стања и спровођења мера активне заштите природе. У оквиру стручне службе се, такође, обављају послови сарадње са корисницима и власницима катастарских парцела у заштићеном подручју. Обављају се и послови презентације и развоја едукативних садржаја и сарадње са локалним становништвом.

Активности на опремању Визиторског центра Лудаш у Хајдукову, који је поред пријема посетилаца и едукације и у функцији радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици (током летњих месеци) одвијају се у континуитету.

Служба за заједничке послове Јавног предузећа „Палић–Лудаш“ (са седиштем на Палићу) обавља опште послове (менаџмент, финансије, набавке). Евидентан је тренд

све веће децентрализације сектора заштите природе, будући да се велики део послова који се односи на финансије и набавку за потребе реализације годишњих програма управљања, управо налаже овом сектору.

Тренутно је у Сектору заштите природе запослено 11 лица, од којих су 3 са ВСС – VII степен, 3 са ВСС – VI степен, 4 са ССС – IV степен, а 1 је НСС. Управљач задовољава све критеријуме у односу на Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“ број 85/2009) и има организовану чуварску службу са руководиоцем чуварске службе. Напомињемо да двоје колега (ВСС – VI степен) обављају послове из своје надлежности за цело предузеће, а не само за Сектор заштите природе.

Делатност Сектора заштите природе се финансира преко наменских средстава из буџета Града Суботице и путем конкурса за суфинансирање Републике Србије и накнада за коришћење заштићеног подручја. Едукативни и екотуристички програми су још у развоју и у догледном периоду се не очекује неки значајнији помак. Највећа сметња је забрана запошљавања у јавном сектору и, сходно наведеном, недостатак стручног кадра који је био укључен у пројекте израде екотуристичких програма, као и у њихову реализацију. Потражња је велика и значајно превазилази капацитете управљача. Процењено је да би, у случају развоја наведених програма, број посетилаца могао да се удесетостручи. Свакодневно се јављају заинтересоване школе, факултети и разне организоване групе, које се интересују за програме и боравак у заштићеном подручју, међутим – управљач, због малог броја запослених, заправо нема начина велики број посета да реализује. Током 2023. године је забележен велики прилив посетилаца из Србије, али је управљач у мањем обиму организовао вођење група, наплату улазница, а чуварска служба је у мањем обиму ишла у пратњи посетилаца, због наведене Уредбе Владе Републике Србије, као и због других обавеза на терену.

Разлози због којих се програм и остварени резултати евентуално разликују

Годишњи програм управљања заштићеним подручјем Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ је само делимично реализован, како кроз средства потраживана за реализацију Програма управљања од надлежног Министарства, Града Суботице, тако и кроз средства која су реализована у односу на одлуку о накнадама за коришћење заштићеног подручја.

Имајући у виду да Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ поред Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ управља са још пет заштићених подручја (преко 10 000 ha), постојећа кадровска структура није задовољавајућа (недовољан број стручних сарадника потребних профила, као и неговатеља животиња са адекватном стручном спремом) и то отежава рад у сектору, односно реализацију годишњих програма управљања заштићеним подручјима. За успешно функционисање управљача, неопходно би било да за СРП „Лудашко језеро“ постоји посебан стручни сарадник одговарајућег профила који би радио на координацији реализације програма управљања и који би управљао пројектима на овом заштићеном подручју. Као и код развоја едукативних програма и екотуристичких садржаја, у догледном периоду се не очекује неки значајнији помак. Највећа сметња је забрана запошљавања у јавном сектору и, сходно наведеном, недостатак стручног кадра одговарајућег профила, чувара и неговатеља животиња. Развојем нових садржаја, како кроз своје програме, пројекте и активности, тако и кроз разне међународне пројекте, управљач и даље шири дијапазон својих активности и обим послова. И током 2023. године се јасно видела диспропорција у односу броја реализованих сегмената из пројеката и броја ангажованих – запослених лица код управљача. У наредном периоду, у случају да не дође до неких измена, јасно је да ће управљач неке од својих делатности морати да укине.

III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима

1.1. Чување

1.1.1. Начин рада чуварске службе

Чување и надзор у СРП „Лудашко језеро” је континуирани задатак у циљу превентивне заштите природних вредности. Спроводио га чуварска служба у сарадњи са осталим корисницима простора, тј. – Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе МЗ „Шупљак“.

Чувари заштићеног подручја су током године надгледали спровођење режима заштите природних вредности, намену и коришћење површина од стране свих корисника простора као и посетилаца „Лудашког језера”. О свим променама насталим у Резервату извештавано је континуирано кроз теренски дневник. Стручна служба је континуирано пратила стање, обавештавала кориснике о неопходности заустављања започете активности која није у складу са мерама заштите (поднето је 6 пријава, легитимисано је 84 лица, нису прегледани простори ни возила, али је прегледано 28 пловила; одузето више илегалних средстава за риболов (извештавано по основу Рибарског подручја „Лудаш“); изречено је 5 забрана радова и издато 2 налога за враћање у претходно стање).

Настављено је са системским праћењем спровођења услова заштите природе у сарадњи са инспекцијом (до сада је пристигло 17 решења о условима заштите природе, које је контролисала чуварска служба – 12 решења је контролисано).

Рад чуварске службе је делом суфинансиран средствима Министарства заштите животне средине по уговору број 401–00–319/2023–04 од 29.03.2023. године, а делом Сопствених прихода од обављања делатности, као и од Прихода од накнада за коришћење заштићеног подручја. Реализовано је следеће:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	800.000,00	800.000,00	89%	Чуварска служба
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (gazdinstvo)	237.855,30	0,00		
Сопствени приходи од обављања делатности	0,00	106.763,11		
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	209.273,50	209.273,50		
Укупно	1.247.128,80	1.116.036,61		

Настављено је са радом на интерактивној бази података за сва заштићена подручја којима управља ЈП „Палић – Лудаш”. Показало се да се основни циљеви успостављања базе – повећана ефикасност евидентирања делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, успешно реализују.

Чувар на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ – је Иван Ласло Пајић, а чување обавља заједно са другим чуварима заштићених подручја кроз организовану чуварску службу. Чувар је у законском року положио стручни испит

за чувара заштићеног подручја (број уверења и датум издавања уверења: 152-02-92/2019-04 од 27.09.2019.). Чувар има израђену службену легитимацију чувара заштићеног подручја у складу са Правилником о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 97/2015). Чувар поседује службену одећу и обућу у складу са Правилником о службеној одећи, односно униформи чувара у националним парковима и заштићеним подручјима („Службени гласник Републике Србије“ број 105/2020).

За потребе обиласка терена се користи возило „Лада – Нива“ које је купљено из средстава субвенција Министарства. Обиласци језера су реализовани чамцем – модел „Специјал 8“ (са ванбродским мотором), као и кануима (махом за потребе мониторинга гнежђења птица).

Током 2023. године, стручна служба управљача је континуирано радила на пословима управљања заштићеним подручјем кроз: израду Програма управљања за 2024. годину, извештаја о остваривању програма управљања за 2023. годину, месечних извештаја о остваривању програма управљања, израду пројеката мера активне заштите (ревитализација влажних ливада и степских фрагмената) и програма динамике активности на управљању популацијама строго заштићених врста.

Рад стручне службе је делом суфинансиран средствима Министарства заштите животне средине по уговору број 401–00–319/2023–04 од 29.03.2023. године (брuto зараде), а делом средствима града Суботице.

Од средстава намењених остале трошкове стручне службе за набавку делова униформи (летња и зимска) и ципела (летњи и зимски пар), реализовано је следеће набавка:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	86.560,00	0,00	16%	Треће лице
Сопствени приходи од обављања делатности	21.640,00	15.000,00		
Укупно	108.200,00	15.000,00		

Средства намењена за брuto зараде осталог особља запосленог код управљача, као и за материјалне трошкове Републичке административне таксе за потребе издавања решења о условима заштите природе/мишљења Покрајинског завода за заштиту природе (и дозвола, сагласности, мишљења, услова других институција) износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	80.000,00	80.000,00	83%	Стручна служба
Сопствени приходи од обављања делатности	25.000,00	234.395,36		
Сопствени приходи од продаја бивола и под. говеда	0,00	140.736,00		
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	662.898,34	23.431,73		
Буџет јединице локалне самоуправе	865.000,00	845.000,00		
Остала средства (Риболовне дозволе)	200.000,00	200.000,00		
Укупно	1.832.898,34	1.523.563,09		

1.1.2. Опремљеност

Управљач располаже смештајним капацитетима за боравак и рад стручне и чуварске службе – Визиторски центар „Лудаш“. Поред канцеларијског простора, постоји и изложбени простор, сала за предавања за 50 учесника и смештајни капацитет у поткровљу. Зграда је изграђена средствима Програма суседске сарадње Мађарске и Србије. Поред наведеног, управљач поседује и истраживачку станицу, која је у прилично лошем стању (објект који се надовезује на Визиторски центар).

Постоји инфраструктура – основа – у коју треба улагати и развијати је, како би и даље обављала функцију седишта управљача заштићених подручја. Истраживачка станица је опремљена столовима, кухињским елементима, вешмашином и машином за прање судова, кроз средства међународног пројекат (IPA пројекат – прекогранична сарадња).

Реализована је набавка теренског возила, резервних делова за теренских возила (чамаца, мотора, аутомобила), трошкова регистрације, атеста за гас и трошкови горива – све је реализовано средствима Министарства заштите животне средине по уговору број: 401-00-319/2023-04 од 29.03.2023. године, као и приходима од обављања осталих делатности Управљача.

Средства намењена за остале трошкове чуварске службе (гориво, регистрације аута, одржавање возила – званични сервис, резервни делови, униформе (замена истрошених), реализовано је следеће:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	570.131,20	219.120,37	36%	Треће лице
Сопствени приходи од обављања делатности	142.532,80	43.824,07		
Укупно	712.664,00	262.944,44		

1.1.3. Обука

Настављена је обука чувара ради примене прописа у складу са Законом о заштити природе и другим законима. Ова обука се реализује континуирано. Обуку је реализовала стручна служба управљача у оквиру свог редовног посла, као и надлежна инспекција приликом редовне контроле управљача.

И током 2023. године је наша чуварска служба у више наврата учествовала у обуци и теренском раду чуварске службе Националног парка „Кишкуншаг“ (Мађарска). Теме у оквиру обуке су се делом односиле на рад на терену – вођење теренских белешки и поступање са прекршиоцима на терену. Представници управљача – стручне и чуварске службе су присуствовали и разним семинарима и предавањима у вези са очувањем/ревитализацијом слатина, влажних и сувих ливада испашом стоке (воденим биволима и сивим – подолским говечетом).

Управљач је организовао више интерних обука за запослене у сектору заштите природе – употреба ГПС уређаја, употреба и унос података у базу података, руковање пловилом (веслање и вожња моторног чамца). Чуварска и стручна служба су и ове године прошле обуку заштите на раду и заштите од пожара.

1.2. Одржавање

1.2.1. Управљање отпадом

Спровођене су уобичајене активности на одржавању реда и чистоће на одређеним локацијама:

- комплекс Визиторског центра Лудаш у Хајдукову (смеће се односи двонедељном динамиком);

- места за риболов око Киреша – углавном је смеће сакупљано при редовним обиласцима терена;
- код Школе и на Буцаку у сарадњи са *Волонтерском чуварском мрежом* МЗ „Шупљак“ (континуална активност, а полугодишње су организоване акције сакупљања смећа).

Средства намењена за одвоз/транспорт смећа, куповину цакова, заштитних рукавица и средства за дезинфекцију износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	170.000,00	170.000,00	100%	Чистоћа и зеленило ЈКП
Сопствени приходи од обављања делатности	0,00	106.012,60		
Буџет АПВ	50.000,00	0,00		
Укупно	220.000,00	276.012,60		

1.2.2. Одржавање постојећег мобилијара

За 2023. годину је планирана обнова јавних молова у Резервату. Предвиђена је замена носећих стубова, дасака и других елемената мобилијара. Активности су се реализовале поступно – у зависности од количине расположивих материјалних средстава. У складу са претходно добијеним решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе, где је тачно дефинисан начин и обим обнове мола, у зависности од степена заштите и положаја у заштићеном подручју – димензије и облик мола се неће значајно мењати.

Средства намењена за трошкове реновирања јавних молова, као и за одржавање постојећег мобилијара (клубе, табле, настрешнице) износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	534.750,00	0,00	21%	Грађевинар д.о.о.
Сопствени приходи од обављања делатности	0,00	2.800,00		
Буџет АПВ	415.250,00	200.000,00		
Укупно	950.000,00	202.800,00		

Током године је планиран наставак уклањања комплетног илегалног мобилијара (инфраструктуре), који се налази на води Лудашког језера, у складу са решењем о условима заштите природе број:03-2443/2 од 10.10.2018. године. За наведене активности ће се користити ситан ручни алат. Махом су све наведене активности планиране и за 2021., 2022. и 2023. годину, али због недовољно средстава нису реализоване.

1.3. Обележавање

Обележавање је протеклих година реализовано по важећим прописима (обнова маркера постављених током 2016. године), у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара (Службени гласник Републике Србије, број 30/92, 24/94 и 17/96), а у 2023. години је реализовано обнављање свих ознака граница (дрвени стубови) и табли на улазним тачкама у СРП „Лудашко језеро“, као и обнова табли забране приступа на деловима заштићеног подручја са режимом првог

степенa (које се стално оштећују или уклањају). Обновљене су све информативне и едукативне табле – опремом која је набављена кроз реализацију годишњег програма управљања за прошлу годину.

1.4. Заснивање и успостављање базе података (катастар, ГИС и др.)

Настављено је са уносом података у базу која се односи на спровођење режима и мера заштите и унапређивања. У циљу ефикаснијег праћења делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, наставила је са радом и база података за сва заштићена подручја којима управља ЈП „Палић–Лудаш” у виду чувања свих релевантних података (база локација, база фотографија).

База је и ове године допуњена великим бројем фотографија заштићеног подручја, ретких и угрожених врста. Поднето је шест пријава надлежној инспекцији. ГПС – опрема, којом Управљач располаже, је повећала квалитет постојеће базе података, јер се сада, осим фотографија, запажања и других релевантних података, уносе и тачне географске координате места на коме се налази популације ретких врста, као и величина популације и њен просторни распоред. Настављена је пракса повезивања теренских белешки чувара (теренски дневник), теренске пријаве, пријаве Инспекцији, фотографија недозвољене активности и тачних координата места (степен заштите) на ком се десила предметна недозвољена активност у једну целину. Показало се да то значајно повећава квалитет рада и убрзава ток процедуре. Проблем за унапређивање ове функције је, свакако, недовољан број кадрова одговарајуће стручне спреме, недовољног броја стручног људства за обраду ових података и недовољна фреквенција излазака на терен у функцији мониторинга (због других обавеза).

База се показала као врло корисна, с обзиром да су сви елементи који су нам неопходни за припрему реализације одлуке о накнадама, унети. Конкретно – сви релевантни подаци који су потребни за наплату код различитих субјеката су квантификовани (електроводови, телефонска инфраструктура, водопривредни објекти,

гасовод). Настављено је са уносом података у „NaturaList“ базу, бесплатну апликацију Google Play. Сви подаци се, након уноса, преузимају у форми табеле.

Настављени су информатички радови у оквиру Географско – Информационог Система (GIS). Настављено је са прикупљањем и усклађивањем потребних елемената система (рачунари, картографија, катастарски подаци и пратеће информације).

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	31.157,50	14.825,00	48%	Треће лице, чуварска служба
Укупно	31.157,50	14.825,00		

2. Приоритетне мере и активности на управљању културно – историјским вредностима

Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица води податке о непокретним културним добрима и евидентираним добрима на подручју и прописао је мере за њихову заштиту. Током 2023. године није било забележених активности, нити су се представници Међуопштинског завода за заштиту споменика културе јављали управљачу за давање сагласности, или за логистичку подршку на терену.

3. Управљање природним ресурсима

3.1. Мониторинг – праћење стања

Настављене су активности на мониторингу станишта строго заштићених врста у сарадњи са Покрајинским заводом за заштиту природе из Новог Сада. Наставило се и праћење распрострањења неких инвазивних врста биљака, поготово тренд распрострања у односу на спровођење мера активне заштите природе.

Завршена је реализација IPA пројекта у вези са распрострањеношћу инвазивних таксона (програм прекограничне сарадње Мађарска – Србија у оквиру другог позива са пројектом „Nature Protection From Invasive Plant Species“ још пре две године. Међутим, будући да је на Лудашком језеру мерно место за мерење концентрације полена у ваздуху, управљач је и током 2023. године недељном динамиком достављао материјале – траку са поленом – лабораторији која је надлежна за праћење количине полена и обраду резултата. Податке у вези са количином и врстом полена, тачније, резултате истраживања за 2023. годину, управљач још није добио.

Одвија се стално праћење станишта заштићених и строго заштићених врста. Предмет мониторинга у СРП ”Лудашко језеро” су већином птице (36 таксона) и знатно мањи број биљних таксона (4), сисара (3 таксона), рибе (1 таксон), гмизавци (1 таксон) – према *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*.

На основу података које стручна служба добија од чуварске службе, а и на основу заједничких обилазака терена, општи закључак је следећи: станишта која се налазе у процесу ревитализације и које управљач успева да одржава из средстава којима располаже, се обнављају и успешно одржавају искључиво кроз мере активне заштите природе. Сузбијање трске кошењем са површина на којима је примарно станиште влажна ливада је процес, за који се испоставило, да мора најмање три пута годишње да се примењује, како би се задржале карактеристике примарног станишта. Изостављањем само једног кошења, трска се шири и продире великом брзином. Због наведеног, управљач се определио да на већини површина које су под ревитализацијом (конкретно, влажне ливаде и слатине) успостави испашу подолским говедима и

воденим биволима, будући да се наведени приступ показао као веома успешан у суседној Мађарској и њиховим заштићеним подручјима. Наш највећи проблем у наведеном процесу ревитализације је тај што, иако пројекат постоји већ годинама и има подршку Покрајинског завода за заштиту природе, надлежног Министарства (у стручном смислу и у смислу субвенционирања) и града, ипак, површине на којима би пројекат требало да се реализује, нису у потпуности у власништву државе, тачније, међу њима има значајан број приватних катастарских парцела. Власници наведених парцела, на жалост, немају довољно развијену свест у вези са заштитом природе, будући да не пристају да њихове парцеле уђу у програм ревитализације, без одговарајуће одштете. На пример, у Мађарској, власници површина које су у приватном власништву, а налазе се у заштићеном подручју (националном парку), добијају одговарајућу стимулацију (неки вид одштете), као и то да држава и иначе субвенционира органску пољопривреду и друге видове одрживог коришћења пољопривредног земљишта. У вези са мониторингом конкретних органских врста, управљач континуално броји појединачне јединке, прати распрострањење, као и ширење ареала биљних врста. У програму праћења стања су врсте које су едификатори значајних станишта, или значајни чиниоци наведених станишта. Исти је случај као и са стаништима – тамо где се успешно реализује ревитализација – јединке се појављују, а тамо где нисмо у могућности да спроводимо мере активне заштите природе – број, или стагнира, или се смањује. Током године су реализована истраживања на заштићеном подручју, за која је управљач дао сагласност:

Током 2023. године, управљач је издао шест решења о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. Гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10, 91/2010 – испр. И 14/16) за активности на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“:

1. Сагласност за истраживање и сакупљање инсеката из групе *Trichoptera* у научноистраживачке и образовне сврхе на заштићеним подручјима Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ и Парк природе „Палић“
2. Сагласност за изградњу традиционалног пристаништа – мола за чамце и едукативне стазе код Рокиног салаша у оквиру заштићеног подручја „Лудашко језеро“
3. Сагласност за уступање простора Визиторског центра у оквиру СРП „Лудашко језеро“ за одржавање традиционалне манифестације 49. „Палићки сусрети“
4. Сагласност за уклањање инвазивних врста дрвећа на КО 6818 Палић на СРП „Лудашко језеро“
5. Сагласност за уступање простора Визиторског центра у оквиру СРП „Лудашко језеро“ за одржавање трекинг лиге
6. Сагласност за одржавање такмичење у спортском риболову на Рибарском подручју „Лудаш“ унутар СРП „Лудашко језеро“

Праћење стања обавља чувар приликом редовних обилазака терена и стручни сарадник у сезонским периодима, у складу са условима заштите природе и извештајима о надзору Покрајинског завода за заштиту природе. Одређене податке о мониторингу, прикупљамо и од истраживача који раде на терену.

И по овом основу је настављена сарадња са Националним парком „Кишкуншаг“ из Мађарске – радило се на униформисању система мониторинга у смислу појачаног праћења стања таксона који се у Мађарској налазе на листи Natura 2000 врста. Утврђене су значајне врсте које се налазе са обе стране границе и активности су се реализовале у складу са предвиђеним планом и динамиком праћења популација наведених врста. У Србији још увек не постоји јединствена листа Natura 2000 врста, али ми очекујемо да ће велики број врста које смо дефинисали ући на будућу листу. У случају да, ипак, неке врсте не уђу – свакако ћемо имати податке о врстама које се налазе на листи заштићених и строго заштићених врста – *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*. Током 2023. године, спорадично су долазили истраживачи, махом сарадници

Природњачког музеја из Београда и обављали мониторинг и картирање неких таксона за које је планирано да уђу на листу Natura 2000 врста, тј. Да буду предлог листе за Србију.

Rbr.	Naziv	Народни назив (српски)	IUCN
1	<i>Centaurea sadlerana</i>	зечина, козја брада	
2	<i>Cirsium brachycephalum</i>	краткоглавичаста паламида	Least Concern – LC
3	<i>Plantago schwarzenbergiana</i>	Шварценбергова боквица	
	Insecta		
1	<i>Lycaena dispar rutila</i>		
2	<i>Maculinea (Phengaris) teleius</i>	мочварни мравник	Near Threatened – NT
	Ihtiofauna		
1	<i>Misgurnus fossilis</i>	чилов	Least Concern – LC
	Batrahofauna		
1	<i>Hyla arborea</i>	гаталинка	Least Concern – LC
2	<i>Pelobates fuscus</i>	жаба чешњача	Least Concern – LC
3	<i>Rana dalmatina</i>	шумска жаба	Least Concern – LC
4	<i>Triturus dobrogicus</i>	подунавски мрмољак	Near Threatened – NT
	Herpetofauna		
1	<i>Emys orbicularis</i>	барска корњача	Lower Risk/near threatened – LR/NT
	Ornitofauna		
1	<i>Acrocephalus paludicola</i>	источни трстењак	Vulnerable A2c – V
2	<i>Actitis hypoleucos</i>	полојка	Least Concern – LC
3	<i>Alauda arvensis</i>	пољска шева	Least Concern – LC
4	<i>Alcedo atthis</i>	водомап	Least Concern – LC
5	<i>Anas (Spatula) clypeata</i>	патка кашикара	Least Concern – LC
6	<i>Anas (Spatula) querquedula</i>	грогодовац	Least Concern – LC
7	<i>Anthus campestris</i>	степска трептељка	Least Concern – LC
8	<i>Ardea purpurea</i>	црвена чапља	Least Concern – LC
9	<i>Ardeola ralloides</i>	жута чапља	Least Concern – LC
10	<i>Athene noctua</i>	кукумавка	Least Concern – LC
11	<i>Aythya ferina</i>	риђоглава патка	Least Concern – LC
12	<i>Aythya nyroca</i>	патка њорка	Near Threatened – NT
13	<i>Botaurus stellaris</i>	водени бик	Least Concern – LC
14	<i>Calidris alpina</i>	северни жалар	Least Concern – LC
15	<i>Caprimulgus europaeus</i>	легањ	Least Concern – LC
16	<i>Carduelis cannabina</i>	конопљарка	Least Concern – LC
17	<i>Chlidonias hybrida</i>	белобрка чигра	Least Concern – LC
18	<i>Chlidonias niger</i>	црна чигра	Least Concern – LC
19	<i>Ciconia ciconia</i>	бела рода	Least Concern – LC
20	<i>Circus aeruginosus</i>	еја мочварица	Least Concern – LC
21	<i>Circus pygargus</i>	еја ливадарка	Least Concern – LC
22	<i>Coracias garrulus</i>	модроврана – златоврана	Near Threatened – NT
23	<i>Coturnix coturnix</i>	препелица	Least Concern – LC
24	<i>Crex crex</i>	прдавац	Least Concern – LC
25	<i>Falco tinnunculus</i>	ветрушка	Least Concern – LC
26	<i>Galerida cristata</i>	ћубаста шева	Least Concern – LC
27	<i>Gallinago gallinago</i>	барска шљука	Least Concern – LC

28	<i>Haliaeetus albicilla</i>	белорепан	Least Concern – LC
29	<i>Hippolais pallida</i>	сиви вољић	Least Concern – LC
30	<i>Hirundo rustica</i>	сеоска ласта	Least Concern – LC
31	<i>Ixobrychus minutus</i>	чапљица	Least Concern – LC
32	<i>Jynx torquilla</i>	вијоглава	Least Concern – LC
33	<i>Lanius collurio</i>	руси сврачак	Least Concern – LC
34	<i>Lanius minor</i>	сиви сврачак	Least Concern – LC
35	<i>Limosa limosa</i>	муљача	Near Threatened – NT
36	<i>Lullula arborea</i>	шумска шева	Least Concern – LC
37	<i>Luscinia svecica</i>	модровољка	Least Concern – LC
38	<i>Merops apiaster</i>	пчеларица	Least Concern – LC
39	<i>Miliaria calandra</i>	велика стрнадица	Least Concern – LC
40	<i>Muscicapa striata</i>	сива мухарица	Least Concern – LC
41	<i>Numenius arquata</i>	царска шљука	Near Threatened – NT
42	<i>Nycticorax nycticorax</i>	гак	Least Concern – LC
43	<i>Oenanthe oenanthe</i>	обична белогуга	Least Concern – LC
44	<i>Otus scops</i>	ћук	Least Concern – LC
45	<i>Oxyura leucocephala</i>	плавоклјуна патка	Endangered A2bcde+4bcde
46	<i>Parus cristatus</i>	ћубаста сеница	Least Concern – LC
47	<i>Perdix perdix</i>	јаребица	Least Concern – LC
48	<i>Pernis apivorus</i>	осичар	Least Concern – LC
49	<i>Philomachus pugnax</i>	прудник убица	Least Concern – LC
50	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	обична црвенперка	Least Concern – LC
51	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	шумски звиждак	Least Concern – LC
52	<i>Picus viridis</i>	зелена жуна	Least Concern – LC
53	<i>Porzana pusilla</i>	барски петлић	Least Concern – LC
54	<i>Riparia riparia</i>	брегуница	Least Concern – LC
55	<i>Sterna hirundo</i>	обична чигра	Least Concern – LC
56	<i>Streptopelia turtur</i>	грлица	Least Concern – LC
57	<i>Tringa erythropus</i>	мрки прудник	Least Concern – LC
58	<i>Tringa glareola</i>	прудник мигавац	Least Concern – LC
59	<i>Tringa totanus</i>	црвеноноги спрудник	Least Concern – LC
60	<i>Tyto alba</i>	кукувија	Least Concern – LC
61	<i>Upupa epops</i>	пупавац	Least Concern – LC
62	<i>Vanellus vanellus</i>	вивак	Least Concern – LC
Teriofauna			
1	<i>Apodemus agrarius</i>	пругасти миш	Least Concern – LC
2	<i>Cricetus cricetus</i>	хрчак	Least Concern – LC
3	<i>Erinaceus europaeus</i>	јеж	Least Concern – LC
4	<i>Lutra lutra</i>	видра	Near Threatened – NT
5	<i>Plecotus austriacus</i>	љиљак	Least Concern – LC
6	<i>Mustela eversmanii</i>	степски твор	Least Concern – LC

Табела 1 – Прелиминарни списак врста

Наставило се и праћење распрострањења неких инвазивних врста биљака (*Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Asclepias syriaca*, *Celtis occidentalis*, *Fraxinus pennsylvanica*, *Gleditsia triacanthos*, *Robinia pseudoacacia*) – тренд распрострања у односу на спровођење мера активне заштите природе.

За 2023. годину је планирано интензивније праћење стања представника рибље фауне. Конкретно, планирано је праћење стања следећих таксона, у циљу успостављања и припреме погодних локација за мрест рибе: лињак (*Tinca tinca*), жути караш (*Carassius carassius*), чиков (*Misgurnus fossilis*). Током протеклих година је примећено (на основу евидентираних јединки риба), да се услови за мрест осетљивијим аутохтоним врстама, знатно побољшавају. Мониторинг заступљености рибљих врста у СРП „Лудашко

језеро” је покушан са новодобијеним алатима (черенац, сонар) на локалитету Ly19 у СРП „Лудашко језеро”. Черенац је био неупотребљив због лошег квалитета, док сонар није показао добре тј. Никакве резултате присутности риблих врста, услед превелике замућености воде и ниског водостаја.

Током 2023. године је планирано да се настави мониторинг птица у оквиру CES – пројекта – **The Constant Effort Sites Scheme (CES)**. Управљач ће започети систематски мониторинг гнезђења птица које су однедавно поново регистроване на Лудашком језеру – чапља говедарка (*Bubulcus ibis*) и кашичар (*Platylea leucorodia*). Дугорочно, планирано је постављање одашиљача на еју мочварицу (*Circus aeruginosus*). На тај начин ће управљач, као и научно – истраживачка јавност у Србији добити податке у вези са начином живота и активностима ових врста. Управљач планира наставак мониторинга и идентификације инсеката у балези подолских говеда и водених бивола. Планиран је и почетак мониторинга распрострањења и исхране видре (*Lutra lutra*). Све активности на мониторингу и маркирању, као и на пословима праћења стања популација и станишта, реализоваће чуварска и стручна служба управљача у сарадњи са другим институцијама и установама.

Средства намењена за набавку телескопских дршки за потребе постављања орнитоолошких мрежа (20 ком), прстенови за обележавање птица износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Буџет АПВ	50.000,00	0,00	0%	
Укупно	50.000,00	0,00		

3.2. Реинтродукција и реколонизација

Настављене су активности на програму „Активна заштита модровране постављањем гнездилишних дупљи у Војводини” – током године су постављене нове вештачке дупље (кућице) – укупно 100 за певачице и 70 за модровране на три заштићена подручја и евидентирани су гнездећи парови модровране на заштићеном подручју (5 гнездећих парова). Пројекат се такође ради у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia” из Суботице, који ове активности финансирају кроз своје пројекте. Управљач учествује кроз надзор чуварске службе и пратњу на терену и кроз надзор активности од стране стручне службе. Вештачке дупље, које су постављене 2023. године су израђене током 2022. године.

Током 2023. године су се наставиле активности на успостављању хранилишта за водене птице у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia”. Острво „Рожа Шандор”, које се налази у II степену заштите СРП „Лудашко језеро” је у процесу ревитализације вегетације испашом коза (Решење о условима заштите природе број: 03–388/2 од 21.03.2017. године). Површина која се ревитализује је већ прве године (2016.) доведена у знатно боље стање (јединке багрема и других алохтоних (и инвазивних) врста су поједене од стране коза) и појавила се травна вегетација, која је одлична храна за водене птице (дивље патке и дивље гуске). Значајно је напоменути да је доласком водених птица на испашу на овом локалитету у великој мери умањена штета коју су птице правиле на околним њивама. Уочено је да птице више не слећу (само појединачни примерци) на оранице ради исхране и да су се готово у потпуности „преселиле” на травну површину под ревитализацијом. Рађен је мониторинг дивљих гусака (*Anser anser*) у периоду гнезђења на острву и у отвореној води и установљено је повећање броја гнездећих парова (на острву), као и парова у оближњим тршћацима, у односу на прошлу годину. Поред наведеног, у кругу од 500 метара од центра острва је идентификован већи број одраслих јединки.

Средства намењена за трошкове кошења и одржавања наведених катастарских парцела и за одржавање травнатих станишта – на површини од укупно 9 хектара, најмање 2 пута годишње, за израду хранилица за птице и за набавку семена сунцокрета износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	160.000,00	159.822,00	70%	Фрањо Рихтер, Управљач
Буџет АПВ	68.000,00	0,00		
Укупно	228.000,00	159.822,00		

3.3. Рекултивација

Током 2023. године наставило се са активном рекултивацијом тршћака на уском потезу где се трска у прошлости ручно косила (секла). Кошењем воденим комбајном током пролећа претходних година је постојећа трска, која је била лошег квалитета, „ојачана“, па се очекује знатно бољи квалитет трске током сезоне зима 2023/2024 године. Рекултивација тршћака се реализује искључиво у приобалним деловима, где она има велики значај као едификатор станишта за птице тршћака.

Део обалних тршћака у III и мањим делом у II степену се током зимског периода сече у циљу рекултивације. То је традиционалан начин коришћења трске дуж обале језера Лудаш. Активности се спроводе у сарадњи са месним заједницама Хајдуково и Шупљак. Управљач је израдио *Програм управљања тршћацима за период 2021 – 2025 година* – рошење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број: 03 бр. 019–19/2 од 10.02.2021. године. Стручна служба управљача је одређивала локације и услове сечења. Чуварска служба је обављала организацију и надзор ових активности. Активности се одвијала према *Програму коришћења тршћака*. Чуварска служба је на терену евидентирала површине које се секу и дефинисала локације на којима трска може да се депонује (у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе). Реализовале су активности на рекултивацији дела приобалних тршћака у режиму II и III степена заштите уз помоћ воденог комбајна – амфибије. Процес рекултивације се реализује у циљу јачања трске – побољшања квалитета и повећања економске исплативости.

Наставила се ревитализација на више локалитета станишта влажних ливада (код Птичарске колибе, ушће Киреша) спровођењем мера активне заштите природе – кошење ливада, кошење секундарних тршћака у току зиме и током вегетације, припрема терена за испашу стоке, нарочито традиционалних раса. Настављена је испаша воденим биволима – осам јединки – седам женки и један мужијак. На наведеној локацији започета је испаша воденим биволима – проширена је постојећа површина. Већим делом, одржавање станишта реализују водени биволи и подолска говеда.

Ревитализација се спроводила и на степском станишту (источна висока обала Лудаша – реликтна степска заједница) кошењем воденим комбајном (амфибијом) и вађењем дрвенастог подраста непожељних врста у циљу одржавања станишта са степским фрагментима вегетације и спречавању нарастања. Покосила се и вегетација – трска – у води уз обалу, наспрам степске заједнице. На тај начин се спречава надирање трске у обални део и ширење на степску заједницу. Спроводила се и ревитализација на станишту са вегетацијом пешчарске ливаде (кошење) и појасу заштитног зеленила са аутохтоним врстама (иза Визиторског центра Лудаш). За активности употребе воденог комбајна – сече трске на заштићеним подручјима, управљач је добио решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (број 03-93/4 од 10.03.2015. године).

Реализоване су активности на рекултивацији дела приобалних тршћака у режиму II и III степена заштите уз помоћ воденог комбајна – амфибије. Процес рекултивације се

реализује у циљу јачања трске – побољшања квалитета и повећања економске исплативости.

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Буџет јединице локалне самоуправе	540.000,00	540.000,00	100%	Управљач
Укупно	540.000,00	540.000,00		

3.4. Ревитализација и мере активне заштите природе

Ревитализација је настављена на свим предвиђеним локалитетима – станишта влажних ливада (код Птичарске колибе, ушће Киреша – на површини од 10 хектара). Активности се реализују спровођењем мера активне заштите природе – кошење ливада, кошење секундарних тршћака у току зиме и током вегетације, организовање испаше стоке, нарочито традиционалних раса – воденог бивола и подолског говеда. Активне мере спроводи мањим делом чуварска служба, а већим делом их управљач организује у сарадњи са локалним становништвом, уводећи модел одрживог коришћења. Организовано је кошење на локалитетима значајних станишта у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (број: 03–1367/2 од 11.08.2017. године) и покренута је процедура код Покрајинског завода за заштиту природе у вези са начином кошења у наредном периоду, у смислу споразума са локалним становништвом. Мере активне заштите спроводи чуварска служба управљача. И ове године је чуварска служба на терену обављала едукацију локалног становништва у вези са начином коришћења кошаница у складу са условима заштите природе, као и о припреми документације за потраживање услова заштите природе надлежног Завода за наведену активност.

Обављено је кошење степске ливаде код Визиторског центра „Лудаш“. Биомаса је однета, а у циљу ревитализације, на ливаду је нанета покошена трава донета са одговарајућег локалитета (степска ливада) у Специјалном резервату „Селевењске пустаре“.

Настављена је испаша подолским говедима у циљу ревитализације влажних ливада у приобалном делу Лудашког језера, у складу са решењем о условима заштите природе надлежног завода за заштиту природе (број: 03–1111/2 од 17.06.2017. године и 03–2615/2 од 28.12.2018. године), а пре три године, на предметној локацији су започеле са испашом и јединке водених бивола. Резултати су изузетно добри, али изискују ангажовање неговатеља животиња, одговарајуће струке и са искуством. Овако, чуварска служба један део свог радног дана проводи у дохрањивању и појењу стоке.

Управљач је у склопу пројекта *Ревитализација острва „Рожа Шандор“ у СРП „Лудашко језеро“*, у складу са решењем о условима заштите природе (број 03–388/2 од 21.03.2017. године) наставио програм ревитализације вегетације на локацији у II степену заштите на острву „Рожа Шандор“ у Специјалном резервату природе „Лудашко језеро“ – вишегодишњи пројекат који је започело Удружење љубитеља природе „Riparia“. Терен је зарастао делом са трском, делом са дрвенастим и зељастим инвазивним биљним врстама. Пројекат се надовезује на активности Управљача, које представљају сечу приобалних сувих тршћака (амфибијом – воденим комбајном), са циљем ревитализације влажних ливада уз обалу језера. Ове године је на острву боравило 5 коза. Постигнути су веома добри резултати и план је да се дугорочно одржавање острва такође обезбедити путем испаше са 5 јединки коза, које би спречавале ширење непожељне вегетације.

Континуално су спровођене мере активне заштите природе на степском станишту – реликтна степска заједница (источна висока обала Лудаша – на површини од 5 хектара) где је кошењем воденим комбајном (амфибијом) и вађењем дрвеног подраста инвазивних врста (зова) одржавано станиште са степским фрагментима вегетације и спречавано зарастање. За активности употребе воденог комбајна – сече трске на

заштићеним подручјима, управљач је добио решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (број 03–93/4 од 10.03.2015. године). Део обале који је ван воде је кошен специјалним тракторима, који могу да косе обалу под углом. Кошење воденим комбајном је реализовано више пута током године и даје изузетно добре резултате. И на другим деловима приобаља Лудашког језера је обављено кошење више пута, а у циљу реализације пројекта успостављања заштитног појаса око Лудашког, Крвавог и Палићког језера. Активност је суфинансирана средствима Града Суботице и то по уговору број: II–401–241/2023 од 07.02.2023. године – одржавање мултифункционалног заштитног појаса око језера Лудаш.

Средства намењена за финансирање одржавања мултифункционалног заштитног појаса око језера Лудаш, реализација је следећа:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Буџет јединице локалне самоуправе	8.475.916,19	5.444.538,26	64%	Управљач
Укупно	8.475.916,19	5.444.538,26		

Средства намењена за финансирање активности ревитализације значајних станишта – за потребе изнајмљивања кранске косилице, реализовано:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	200.000,00	200.000,00	100%	Фрањо Рихтер
Буџет АПВ	200.000,00	200.000,00		
Укупно	400.000,00	400.000,00		

Спроводе се и даље мере заштите орнитофауне (постављање дупљи, зимско храњење птица). Ове активности се реализују кроз Програм управљања заштићеним подручјем, уз сарадњу и програме Удружења љубитеља природе „Riparia“.

3.5. Пројекти и програми у области ловства

Специјални резерват обухвата део ловишта „Суботичка пешчара“. Овим делом ловишта газдује Ловачко друштво „Шљука“ са седиштем у Хајдукову, а на основу годишњих Планова који се ослањају на Ловну основу ловишта „Суботичка пешчара“. Повремено нарушавање мира у Резервату од стране (криво)ловаца решавано је појачаном контролом у периодима лова, нарочито у доба миграције птица, као и комуникацијом са ловним мајстором. У више наврата је одржан састанак са представницима ловачких удружења, у циљу едукације у вези са границама заштићеног подручја, као и у вези са правилима понашања у резервату.

3.6. Пројекти и програми у области рибарства

Рибарско подручје „Лудаш“ обухвата делове Резервата: речицу Киреш, узводног низводно од језера и II и III степен заштите језера Лудаш. Подручје је одређено Одлуком Надзорног одбора управљача заштићених подручја на XXV седници дана 06.10.2017. године – „Одлука о проглашењу рибарског подручја „Лудаш“ на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ (број 806–XXV–1/17 од 06.10.2017.).

Рибарско подручје „Лудаш“ користи се за рекреативни и спортски риболов по Програму управљања рибарским подручјем „Лудаш“ за период 2018–2027. (сагласност Министарства 140–501–797/2019–04 од 16.09.2019.). и њиме управља Сектор за заштиту

природе ЈП „Палић – Лудаш“, кроз рад стручне и рибочуварске службе. Заштита рибарског подручја одвија се на основу Закона о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС, бр. 128/2014 и 95/2018 - др. закон), Закона о заштити природе („Службени гласник РС, бр. 36/09, 88/10, 91/10–исправка, 14/16 и 95/2018 - др. закон), Уредбе о заштити Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ (Сл. гласник РС број 30/06), као и осталим прописима који су у вези са управљањем заштићеним и рибарским подручјима подручјима.

Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ – начелно располаже рибочуварском службом које обавља послове надзора и чувања на територији Рибарског подручја „Лудаш“. **Током 2023. године се појачала рибочуварска служба за једног запосленог рибочувара, који ће током 2024. године положити стручни испит за рибочувара.**

Рибарско подручје унутар заштићеног подручја СРП „Лудашко језеро“ одређено је на риболовним водама:

- Језеро Лудаш – делови у II и III степену заштите
- Канал Палић – Лудаш – у границама у границама СРП „Лудашко језеро“
- Речица Киреш – узводно од улива у језеро до железничке пруге, од железничке пруге до државне границе
- Канал Киреш – низводно од језера Лудаш до тремеђе К.О. Палић, Бачки Виногради, Мартонош (до Буки моста)

И током 2023. године обележаване су посебна станишта риба унутар Рибарског подручја „Лудаш“ у складу са Правилником о начину обележавања рибарског подручја („Сл. гласник РС", бр. 16/2016). Рађено је и истраживање састава фауне риба уз помоћ сонара, међутим, због недовољне провидности воде, резултати нису добри, тачније – нису установљене рибе.

Током 2023. године због повољних временских услова и благе зиме у зимском периоду није рађено отварање одушних отвора на леду у близини природних зимовника риба.

3.7. Пројекти и програми у области пољопривреде

Део пољопривредног земљишта је у државном власништву. Мали део ових површина је издаван у закуп (делови II и III степена заштите) током претходних година. Стручна служба управљача је почетком 2016. године доставила Комисији за израду Програма уређења пољопривредног земљишта града Суботице податке у вези са површинама које се налазе на заштићеном подручју, у циљу изузимања наведене површине из Програма. Градска управа Града Суботице – Служба за пољопривреду и пољопривредно земљиште је доставила податке Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде (дописом број: IV08/II–320–77/2018 од 04.07.2018. године) и затражила да се нађе начин да управљач правно – формално може да постане корисник површина које су у програму лицитације пољопривредног земљишта и то на површинама у режиму II и III степена заштите (пошто је I степен, свакако изузет), на којима се реализују пројекти ревитализације у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (решење број:03–3373/2 од 19.01.2018. године). Наведено министарство је доставило допис Градској управи (допис број: 951–01–01859/2018–14 од 11.07.2018. године) у ком наводи да се заштита и развој заштићених подручја спроводи према Програму заштите и развоја наведеног заштићеног подручја, на који сагласност даје Министарство заштите животне средине. Циљ је очување карактеристика станишта – влажних ливада и фрагмената степске и слатинске вегетације. Због распарчености природних станишта негативни утицаји пољопривредног окружења и присуства људи су изузетно јаки. Ширење инвазивних врста и сукцесија екосистема, без контролисаних активности на спровођењу мера активне заштите, води пропадању станишта и врста. На површинама које су предмет ревитализације станишта идентификоване су следеће врсте биљака: строго заштићена врста: *Orchis laxiflora* Lam. subsp. *palustris* (Jacq) Bonnier & Layens (каћунак велики) и *Triglochin maritimum* L (морски трозубац). Врсте: каћунак велики (*Orchis laxiflora* Lam.

subsp. palustris (Jacq) Bonnier & Layens) и морски трозубац (Triglochin maritimum L) се налазе на листи строго заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива – Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5/2010), Прилог I – Строго заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива. Предложено је изузимање свих катастарских парцела на којима је евидентирано присуство наведених таксона.

Контрола кошења ливада у циљу спровођења режима (кошење после завршетка цветања заштићених и строго заштићених врста биљака, остављање непокошених трака у ширини од једног до десет метара, као прибежиште за фауну) и испаше (број грла по хектару, кретање ван станишта заштићених врста у генеративном периоду) се одвијала континуирано. Такође, чуварска служба је у континуитету радила на контроли спровођења активности по решењима о условима заштите природе.

Средства намењена за зараде запоселних – стручног сарадника за правне послове су обезбеђена кроз уговор са Градом Суботица – уговор о суфинансирању послова у реализацији Програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на заштићеним подручјима (Број: II-320-69/2023 од 04.12.2023. године) и износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Буџет јединице локалне самоуправе	500.000,00	0,00	0	
Укупно	500.000,00	0,00		

3.8. Пројекти и програми у области управљања водама

Током 2023. године су одржавани састанци, тачније разговарано је у вези са поступком ревизије водног режима на сливном подручју језера Палић и Лудаш, а у циљу доношења концепције одржавања и управљања режимом вода на сливном подручју језера Палић и Лудаш. Наведену ревизију је управљач иницирао још 2018. године, међутим, због утиска незаинтересованости других страна учесника у преговорима – релевантних институција које су надлежне за наведено питање, ове године се активности на предметном пољу нису наставиле. Велики је проблем, који годинама притиска управљача, међутим, управљач је препуштен себи. С обзиром да не поседује довољан број запослених, нема одговарајући стручни кадар, не постоји капацитет за наставак разговора. Још 2019. године је, како би се успоставио адекватан водни режим којим би се зауставио негативан утицај постојећег на биљни и животињски свет заштићеног подручја и омогућило несметано одвијање свих активности корисника, донета је одлука о изради новог Правилника о водном режиму на сливу језера Палић и Лудаш. Још у новембру 2019. године Управљач је обраћао Градској управи Града Суботице са захтевом за израду Правилника/Одлуке којом би се уредио водни режим на сливном подручју језера Палић и Лудаш а према Закону о јавној својини („Сл.гласник РС“, бр 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016- др. закон, 108/2016, 113/2017 и 95/2018). Одговор Градске управе Суботице није добијен.

IV ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

Наставак реализације посетилачких програма (предавање и шетња са чуварем/стручним сарадником водичем) са школама из окружења, локалним школама и развијање модела часа у природи за ниже и више разреде основне школе на два језика (српском и мађарском).

Наставак реализације програма са посетиоцима – школском децом – љубитељима природе (шетње са и без водича дуж две посетилачке стазе – Чурго у дужини од 3 км

са 8 тачака/тема и Киреш у дужини од 2 км и 6 тачака/теме, стручна предавања са садржајем који је у вези са темама посетилачких стаза, посебна стручна предавања у договору са школама) и развој програма посматрања птица.

Током 2023. године настављен је образовни програми у оквиру рада Визиторског центра Лудаш.

Реализован је традиционални еко камп – „Лудаш 2023“ (локалитет на комплексу Визиторског центра Лудаш – објекат Истраживачка станица) са орнитолошким и другим природњачким садржајима у сарадњи са невладиним сектором.

Истраживања и едукација су се одвијали континуирано у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia“. Реализовани су заједнички пројекти који су финасирани кроз програме Удружења „Riparia“, а Управљач је учествовао кроз надзор, праћење стања и логистичку подршку (превоз теренским возилом, чамцем). Већина пројеката је вишегодишњег континуираног карактера у функцији заштите врста и станишта.

- Наставак пројекта Структура и динамика популација рецентне орнитофауне Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ (у више наврата током године, учествовали чланови удружења „Riparia“ и други прстеновачи који поседују Дозволу за наведене активности надлежног Министарства).
- Наставак праћења пролећне и јесење миграције птица кроз Резерват (мониторинг, прстеновање – маркирање птица алуминијумским прстенима по међународним стандардима) током целе године.
- Наставак пројекта „Повратак чигри на Палићко и Лудашко језеро“ – мониторинг (целе године, учествују чланови „Riparia“ – лиценцирани прстеновачи) и одржавање постављених платформи (у пролеће пре миграције птица – чланови „Riparia“ и чуварска служба помоћу чамца) на Лудашу.
- Наставак пројекта „Укључивање младих у активну заштиту и мониторинг барске корњаче на Лудашком језеру“
- Пројекат заштите барске корњаче (*Emys orbicularis*) кроз активности на евидентирању постојећих гнездилишта, картирању станишта и формирању услова за успостављање нових гнездилишта. Пројекат је реализован кроз сарадњу са Удружењем љубитеља природе „Riparia“.
- Организација посматрања птица у оквиру Европског дана посматрања птица. Манифестација је одржавана сваког првог викенда у октобру – обилазак језера у организованој групи, мониторинг и евидентирање уочених јединки птица. Активности су спровођене у сарадњи са Друштвом за проучавање и заштиту птица Србије.
- Активности у оквиру Међународног зимског цензуса птица водених станишта (IWC) - у сарадњи са Друштвом за заштиту и проучавање птица Србије.
- Наставак програма „Активна заштита модровране постављањем вештачких гнездилишних дупљи у Војводини“. Дугогодишњи програм постављања дупљи на одговарајућим стаништима и праћењу гнежђења у Резервату. Током 2023. године је обављено постављање нових и замена старих, дотрајалих и уништених дупљи.
- Праћење стања и распрострањења птица грабљивица и црне роде (*Ciconia nigra*). Планиране су активности евидентирања гнезда и локација исхране птица. Подаци су достављани Покрајинском заводу за заштиту природе, како би решења о условима заштите природе издата корисницима, садржала тачне локације. На тај начин се спречава узнемиравање наведених група птица.
- Пројекат праћења стања патуљастог миша (*Micromys minutus*) у резервату. Евидентирање локација распрострањења, идентификација, обележавање; мониторинг сова и сакупљање гвалица и идентификација врста на основу скелетних делова из гвалица. Активности се реализују у сарадњи са Покрајинским заводом за заштиту природе.
- Организовање едукативних излета на подручју резервата.

- Праћење стања популације водених птица.
- Програм активне заштите птица дупљашица постављањем вештачких гнездилишних дупљи (у Резервату на одговарајућим стаништима).
- Наставак евидентирања фауне Hemiptera и Heteroptera на подручју резервата сезонском динамиком.
- Наставак евидентирања батрахофауне резервата.
- Пројекат евидентирања и заштите слепих мишева на подручју СРП „Лудашко језеро“ – Природњачки музеј Београд и Друштво за очување дивљих животиња „Mustela“.
- Наставак истраживања на распрострањењу врсте лептира *Phengaris teleius*
- Наставак и проширење Пројекта Пољопривредног факултета у Новом Саду – спровођење истраживања биланса азота и фосфора на заштићеним подручјима СРП „Лудашко језеро“, ПП „Палић“, СРП „Обедска бара“, СРП „Царска бара“ (током 2023. године је планиран је наставак снимања воденог окна Лудашког језера из ваздуха)

Током године се управљачу јављају разни истраживачи – појединци и тимови – који имају исходовану дозволу за истраживања надлежног министарства и решење о условима заштите природе надлежног завода за заштиту природе. Податке достављају накнадно, у текућој години и управљач, због наведеног, није у могућности да предвиди број истраживања, теме, као ни локације.

Управљач планира је наставио реализацију вишегодишњег истраживања које је започето 2018. године, а односи се на упоредну анализу саставе орнитофауне на Лудашком језеру. Конкретно, на два локалитета на тршћацима језера се и 2023. године, у периоду од 15. априла до 15. јула маркирале птице вештачким прстеновима и то десетодневном динамиком. Маркирали су се младунци, као и одрасле јединке у периоду када заузимају ревер. Наставак реализације на једном локалитету на коме су постављене мреже – тршћаци на северном делу језера, где су стари тршћаци који нису кошени. Примарно је планирано – да се ради на два локалитета – северни део језера, где су стари тршћаци, који се нису косили и јужни део језера – тршћаци који се косе сваке године. Због недовољног броја запослених у стручној и чуварској служби – и током 2023. године је реализована активност само на северном делу језера. Прве године се евидентирало нулто стање, тачније, квалитативни и релативни квантитативни састав орнитофауне на једном локалитету. Будући да је истраживање започето на само једном локалитету, планирано је и да се настави у трајању од најмање 4 године. Добијени подаци ће имати велики значај за проучавање миграције птица. Тек након четири године је планирана реализација пројекта на оба предвиђена локалитета. Тада ће, поред доприноса у проучавању селидбе птица, управљач ће добити податке и у вези са проучавањем миграције птица, као утицај измене станишта на састав орнитофауне. Дугорочно, добијени подаци би могли да се искористе за израду вишегодишњег пројекта који се односи на управљање стаништима (конкретно, ревитализација тршћака/ конзервација тршћака).

- Наставак истраживања ПМФ – Нови Сад – „Институт за биологију и екологију“ – кроз пројекат „Утицај испаше на биодиверзитет“ и „Анализа квалитативног и квантитативног састава полинатора на подручју СРП „Лудашко језеро““.
- На иницијативу представника Покрајинског завода за заштиту природе и истраживача из Републике Мађарске, на подручју целог Карпатског региона (тако и наших заштићених подручја) ће се радити математичко моделирање станишта и станишних типова у зависности од утицаја климатских промена. Наставак истраживања, које је започето 2022. године, је планирано током 2023. године, кроз сарадњу са Покрајинским заводом за заштиту природе. Очекујемо да ће већ наредне године у овом периоду постојати резултати који ће указивати, тачније, који ће дати пројекцију највероватнијих станишта у нашем региону,

услед деловања климатских промена. Практично, имаћемо податке у вези са тим која су то очекивана станишта, као највероватнија и, која су то станишта која имају највиши потенцијал и која пружају највећу вредност екосистемских услуга на нашем подручју и које су то мере које треба да применимо да би се то у реалном времену, кроз примену мера активне заштите природе – и догодило.

- Током трајања еколошко – едукативног кампа на Лудашком језеру, планиран је наставак Пројекта заштите барске корњаче (*Emys orbicularis*) кроз активности на евидентирању постојећих гнездилишта, картирању станишта и формирању услова за успостављање нових гнездилишта на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“. Пројекат је започео још 2011. године, када су кроз еколошке кампове на Лудашком језеру започеле активности на евидентирању постојећих гнездилишта, картирању станишта, морфолошким мерењу и обележавању јединки ове строго заштићене врсте. Пројекат се реализовао кроз сарадњу са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ уз подршку Града Суботице – суфинансирање едукативних активности на очувању биолошке и предеоне разноврсности – кампови са природњачким темама. Током трајања пројекта, много истраживача из земље и иностранства је учествовало у свим наведеним активностима овог популационог истраживања. Накнадно је пројекат постао део једног ширег истраживања – „Диверзитет водоземаца и гмизаваца централног Балкана – еволуциони аспекти и конзервација“ Биолошког факултета Универзитета у Београду. Велики значај овог пројекта је и то што су у свим активностима учествовали полазници Еко – кампа „Лудаш“ – деца основношколског и средњешколског узраста, као и студенти.

Током 2023. су организоване активности на шетњи и вођењу посетилаца дуж едукативних стаза у правцу „Чурго“ и „Хајдуково“. Организовани су истраживачки и еко – кампови, мартирање птица прстеновима, радионице и семинари, али у смањеном обиму. Све активности које се традиционално одржавају на овом заштићеном подручју сваке године су организоване тако и ове.

Средства су реализована за трошкове исхране и смештаја учесника, трошкове боравка учесника еко–кампова, боравка истраживача преко различитих пројеката (трошкови средстава за хигијену и одржавање Визиторског центра „Лудаш“, прања постелине и ангажовања сервиса за чишћење и одржавање зграде), износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	0,00	15.777,00	82%	Зора д.о.о. Ресторан Хедера
Буџет јединице локалне самоуправе	315.750,00	315.750,00		
Буџет АПВ	86.750,00	0,00		
Укупно	402.500,00	331.527,00		

Реализован је CES пројекат – на стандардном месту са стандардним орнитолошким мрежама (укупно 6 мрежа) у гнездећем периоду – од 15. априла до 15. јула. У наведеном периоду, девет пута укупно је реализовано хватање и мартирање птица – између два теренска изласка треба да прође најмање 5, а највише 10 дана. Резултати за 2023. годину су у фази обраде.

Други пројекти који се реализују са Удружењем љубитеља природе „Riparia“, где Управљач учествује кроз надзор на терену и праћење од стране стручне службе и кроз делимичну логистичку подршку су се устаљено реализовали, или су се реализовали кроз мањи обим.

На основу члана 78 Закона о заштити природе (Сл. гласник РС 36/09), члана 4 став 2; Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, члана 6 став 2 (Сл. гласник РС 5/10) и дозволе Министарства заштите животне средине реализоване су прстеновачке активности на локалитетима: Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, Специјалног резервата природе „Палић“ и Специјалног резервата природе „Селевењске пустаре“ током 2023. године. Управљач до окончања овог извештаја није добио податке од Природњачког музеја – Центра за маркирање дивљих животиња у вези са укупном бројношћу маркираних птица.

Настављен је програм „Активна заштита модровране постављањем вештачких гнездилишних дупљи у Војводини“ –постављане су нове дупље, које су припремљене 2022. године и контролисане су постојеће. Постављено је преко 150 дупљи на заштићеним подручјима у региону Суботице. Организовано је посматрање птица у оквиру Европског дана посматрања птица. Манифестација се одржава сваког првог викенда у октобру – обилазак језера у организованој групи, мониторинг и евидентирање уочених јединки птица. Активност су се спроводиле у сарадњи са Друштвом за проучавање и заштиту птица Србије. Иако је сваке године велики број заинтересованих, ове године управљач, а ни удружење нису промовисали наведену активност и посматрање птица се реализовало у врло скромном обиму.

Током године су рађена истраживања строго заштићених и заштићених врста водоземаца и гмизаваца на територији Републике Србије – СРП „Лудашко језеро“ Истраживања строго заштићене врсте барске корњаче (*Emys orbicularis*).

Пројекат „Укључивање младих у активну заштиту и мониторинг барске корњаче на Лудашком језеру“. У склопу Еко–Кампа „Лудаш 2023“ – је реализован.

Извештај у наставку:

Извештај о научноистраживачким и образовним активностима везано за барску корњачу (*Emys orbicularis*), строго заштићену врсту у Републици Србији – СРП „Лудашко језеро“

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
БИОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Студентски трг 16
11000 БЕОГРАД
Република СРБИЈА
Тел: +381 11 2186 635
Факс: +381 11 2638 500
Е-пошта: dekanat@bio.bg.ac.rs

Јавном предузећу „Палић-Лудаш“

ИЗВЕШТАЈ

Предмет: Извештај о научноистраживачким и образовним активностима везано за барску корњачу (*Emys orbicularis*), строго заштићену врсту у Републици Србији – СРП „Лудашко језеро“

Истраживања барске корњаче су реализована на подручју СРП „Лудашко језеро“, односно на северном делу Лудашког језера (46,1036389°; 19,8209333°), од 24. јула до 5. августа 2023. године. Истраживања су вршили др Ана Голубовић, доцент, и Марко Маричић, истраживач-сарадник, обоје са Биолошког факултета – Универзитета у Београду, на основу дозволе Министарства заштите животне средине за истраживање строго заштићене врсте барске корњаче (*Emys orbicularis*) у научноистраживачке и образовне сврхе (број дозволе: 353-01-384/2023-04). Све активности су спроведене у складу са наведеном дозволом.

У истраживању су помогли: Вукашин Бјелица, Сара Арсенијевић, Давид Грабовац и Анита Сучић.

Истраживања су подразумевала популационе студије хватања, маркирања, пуштања и поновног хватања корњача, а спровођена су неинвазивним методама

(ниједна јединка није била жртвована). Корњаче су хватане помоћу клопки (вршке/бубањ мреже) са храном као атрактантом. Ухваћене корњаче су на лицу места обележене индивидуалним бројем, и измерене (маса јединке, дужина, ширина и висина оклопа). 63 јединке су биле подвргнуте локомоторном тесту успешности савладавања нагиба (који је трајао краће од два сата за сваку тесирану групу). Након мерења јединке су пуштене у станиште где су ухваћене. Током 12 дана истраживања барских корњача на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, ухваћено је укупно **272** јединке, од чега је **117** јединки ухваћено ове године по први пут, док је број контролних налаза 155.

Код **68%** јединки барске корњаче (116 од 170), ухваћених у периоду од 25. до 31. јула било је евидентирано присуство обраштаја кончастих алги на оклопу и/или кожи. Обраштај се код барских корњача највероватније јавља услед недостатка природних сунчалишта, која могу бити потопљена у периодима високог водостаја.

Као меру активне заштите препоручујемо редован мониторинг доступних места за сунчање у периоду од марта до октобра. Уколико се током мониторинга утврди недостатак природних сунчалишта, препоручујемо привремено постављање вештачких сунчалишта на местима где су раније постојала природна сунчалишта (појас уз трску), у одговарајућем броју. На овај начин би се барским корњачама омогућили континуирани услови за сунчање, те би се спречило јављање обраштаја кончастих алги, који у супротном могу довести до здравствених проблема.

Извештај достављају:
др Ана Голубовић и Марко Маричић
Универзитет у Београду
Биолошки факултет
Институт за зоологију

V ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА

Комплекс код Визиторског центра „Лудаш“ је одржаван у континуитету, између објеката и око биопречистача (кошење, сакупљање смећа, одржавање приступа стазама – на површини од 0,5 хектара). Активности је спроводила чуварска служба управљача у сарадњи са другим службама предузећа – пољоочуварска и запослени у парковима. Део обалних тршњака у III и мањим делом II степену се током зимских периода секу. То је традиционалан начин коришћења трске и представља један од видова сарадње са локалним становништвом у заштићеном подручју. Активности се спроводе у сарадњи са месним заједницама Хајдуково и Шупљак. На основу добијених услова заштите природе се одређују локације и услови како се може сећи. Чуварска служба обавља надзор.

Управљач је и током 2023. године учествовао у реализацији **пројекта заштите биодиверзитета језера Лудаш – успостављање заштитног појаса око језера Лудаш** – (KfW Biodiversity Protection Project Palić/ Ludaš). Успостављен је заштитни појас – урађена је експропријација (већим делом) и препарцелација, посађене су саднице и на делу где је кренула ревитализација – посејана је луцерка која се коси. Три наредне године ће луцерка бити сејана, када се очекује да ће кренути и праве пионирске, степске врсте. Чуварска служба је надгледала, контролисала и усмеравала активности. Постављене су осматрачнице, клупе, столови и друга посетилачка инфраструктура.

Управљач у наредном периоду планира одржавање заштитног појаса и мобилијара, као и друге активности на просторном планирању, изградњи и уређењу грађевинског земљишта, инфраструктурног планирања и уређења, изградњи рекреативне инфраструктуре, на санацији подручја итд.

И за 2023. годину је планирана израда три грађевинска пројекта – *пројекат* обнове (поновне изградње) ресторана „Суњог чарда“ који се налази у оквиру комплекса

Визиторски центар „Лудаш“; *пројекат* изградње истраживачке – прстеновачке станице на месту на ком се преко 30 година спроводе активности маркирања птица вештачким маркерима и уређење комплекса Визиторски центар „Лудаш“, као и за израду Главног пројекта уређење комплекса Визиторског центра Лудаш. Због недостатка средстава ниједан од наведених пројеката није израђен.

Пројекат изградње посетилачке инфраструктуре – молова, мостића и осматрачнице у склопу пројекта **Заштите биодиверзитета језера Лудаш – успостављање заштитног појаса око језера Лудаш – (KfW Biodiversity Protection Project Palić/ Ludaš)** је реализован. Како је горе у тексту наведено, постављена је већим делом инфраструктура – осматрачнице и одморишта, као и едукативне табле.

VI ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

1) Презентација заштићеног подручја

– Штампање промотивног материјала намењеног посетиоцима

Планирана је припрема дизајна и штампа годишњака „Лудашки записи“ који је излазио годишњом динамиком до 2012. године. Публикација ће објединити популарне радове, кратке записе, фотографије и разне чланке који се односе на заштићена подручја у нашем региону, посебно на СРП „Лудашко језеро“. Примерци публикације би се поклањали заинтересованим појединцима и групама.

Средства намењена за припрему и израду дизајна и штампу годишњака „Лудашки записи“, износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	50.000,00	0,00	0%	
Буџет АПВ	100.000,00	0,00		
Укупно	150.000,00	0,00		

– Брендирање – установљавање заштитног знака СРП „Лудашко језеро“

Израда планираног заштитног знака овог заштићеног подручја је реализована прошле године – израђен је лого са симболима овог заштићеног подручја – дивља гуска и розоз. Одштампане су ознаке са логом које су аплициране на делове униформе чувара.

– Медијско представљање (израда видео и аудио материјала)

Наставила се сарадња са локалним и регионалним гласилима Ју еко ТВ, Панон РТВ, РТВ Војводина, порталом www.subotica.info и свим заинтересованим гласилима о чему је надлежно министарство обавештавано месечном динамиком.

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	15.000,00	27.500,00	100%	Ноах агенција
Укупно	15.000,00	27.500,00		

Остале активности на промоцији заштићеног подручја

Јануар:

У периоду од **10. до 30. јануара**, управљач заштићеног подручја је учествовао у Међународном зимском цензусу птица водених станишта. Наведена активност је реализована у сарадњи са Друштвом за заштиту и проучавање птица Србија и, поред логистичке подршке, чувари заштићеног подручја – Ото Секереш, Левенте Секереш,

Саша Вујић и Иван Ласло Пајић су учествовали у директном бројању птица на терену. Поред Лудашког језера, радило се бројање и на језеру Палић и Крвавом језеру. Током јануара месеца је настављен поступак обавештавања корисника заштићеног подручја у вези са програмом „Зимска сеча трске на Лудашу – сезона 2022/2023“ – мере заштите и услови под којима наведена активност може да се реализује.

Октобар:

Током два последња дана трајања еко кампа „Лудаш 2023“ (20. и 21.10.2023. године), одржана је „Конференција за модровране“ – у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ у склопу пројекта „Заштита модровране (*Coracias garrulus*) у Војводини“. Први дан конференције је био резервисан за управљаче заштићених подручја, на чијој територији су постављене вештачке дупље за модровране, или су заинтересовани да се у наредном периоду поставе дупље за гнезђење на заштићена подручја којима управљају. Поред представника Удружења, који су приказали пројекат и резултате кроз двадесет пуних година трајања пројекта, управљач је указао на значај сарадње управљача заштићених подручја и невладиног сектора и представио добар модел сарадње са Удружењем на спровођењу мера активне заштите природе – тачније, станишта и врста.

2) Опремање центра за посетиоце

Током 2023. године је планирана израда сталне изложбене поставке у холу Визиторског центра „Лудаш“. Идеја је да се направе витрине које би, поред значајних информација о истраживачима који су дали велики допринос у заштити и унапређењу наших заштићених подручја, садржале и књиге, радове и друге артефакте из њиховог живота и рада. Реализација идеје је планирана са Биолошким факултетом Универзитета у Београду. Активност је планирана и за претходне године, али није реализована, као ни ове, због недовољног броја запослених сарадника, услед примене Закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему („Сл. Гласника РС“, бр. 103/2015), по ком је на снази забрана запошљавања у јавном сектору. Активност ће се реализовати искључиво у случају аплицирања на ИРА фондове.

3) Пројекти и програм у области туризма

Управљач на заштићеним подручјима располаже Визиторским центром „Лудаш“ са основном наменом позиционирања управљача у простору, смештања стручне и чуварске службе и развојем екотуризма у региону. Као и у случају ПИО „Суботичка пешчара“ и СРП „Селевењске пустаре“, израдом и доношењем Просторног плана предела посебне намене „Суботичка језера и пустаре“, добијене се просторне смернице за уређење заштићеног подручја и у функцији валоризације и израде туристичких садржаја. Пројекат развоја одрживог туризма у заштићеним подручјима би се реализовао кроз три сегмента: израда посетилачке инфраструктуре, израда програма за различите циљне групе посетилаца и пласирање програма за основне и средње школе и факултете, посебно у делу који се односи на инкорпорирање посета заштићеним подручјима у планове наведених школских и високошколских установа.

За будућност је планирана изградња „Визиторског центра за промоцију модровране на Лудашком језеру“. Тачније, изградња је планирана и за претходне године, али, због недовољно средстава, није реализована. Објекат је планиран на месту где се налази полусрушени угоститељски објекат „Szűnyog Csárda“. Није успешно реализовано ни ове године.

Надамо се да ће у скоријој будућности, кроз пројекте заштите NATURA 2000 станишта, аплицирањем на пројекте, управљач успети да обезбеди средства.

VII САРАДЊА

1) Сарадња и партнерство са локалним становништвом

2) Сарадња са другим власницима и корисницима непокретности у заштићеном подручју

Настављена је континуирана сарадња са корисницима простора (локално становништво, власници/ корисници викендица, закупци пољопривредног државног земљишта, пољопривредници, водопривреда и други субјекти) кроз теренски обилазак чуварске службе. Настављено је информисање корисника у вези са понашањем на заштићеном подручју. Захваљујући развијању базе података, за сегмент СРП „Лудашко језеро“ у којој су и повезани подаци о катастру, власништву, границама и режимима заштите, корисници на упит добијају информације о могућим активностима и неопходним процедурама ако су потребне (прибављање услова заштите природе, посебни пројекти, сагласности других институција и сл.). Регистровани су упити током целе године – укупно (42). Махом су се јављали корисници и власници катастарских парцела приликом, тј. пре почетка реализације пољопривредних радова. Неки су упућивани у даљу процедуру потраживања услова заштите природе надлежног завода за заштиту природе. Велики број упита се односио и на тумачење постојећих решења о условима заштите природе – могућа дубина орања, период сетве, жетве. Такође, обраћали су се и корисници молова на Лудашком језеру у вези са доградњама, адаптацијама и реконструкцијама. Сви су упућивани на даљу процедуру. Махом су сви испоштовали предложено, тј. обратили се даље надлежном заводу, али, било је и оних који су одустали од активности због ограничења на заштићеном подручју. Са локалним становништвом су реализоване активности кошења травних заједница и трске на површинама које су под ревитализацијом. Становништво, највише оно које је у приобалном појасу, тешко прихвата активности на успостављању заштитног појаса, тј. успостављању функционалних зона литорала и сублиторала. С обзиром да је негде језеро, тј. ерозија воде (абразија), одузело део приобаља, становништво је незадовољно што не располаже целокупном површином своје катастарске парцеле (у смислу копна) и што не може да реализује жељене активности. Управљач је у континуитету спроводио едукацију локалног становништва у вези са бољитком који ће сви имати, када језеро добије своје функционалне природне делове обале. Такође, у процесу препарцелације и експропријације, сви оштећени су добили одговарајуће надокнаде

(средства су обезбеђена преко наведеног KfW пројекта). Локално становништво представља велику помоћ приликом мониторинга, како строго заштићених и заштићених врста, тако и инвазивних врста биљака и животиња. Од њих добијамо помоћ приликом испитивања функционалности еколошких коридора (конкретно – да ли је нпр. виђена видра, њени екскременти, остаци хране и слично). Такође, на основу прича локалног становништва, добијамо информације о ареалима (распрострањењу) појединих врста, па чак и станишта. Јер, старо становништво још увек памти какви су услови били пре „уређивања“ вода на овом подручју, тачније, пре каналисања речице Киреш и повезивања Лудашког језера са језером Палић каналом „Палић – Лудац“. На основу тих прича, управљач покушава да реконструише некадашњу слику и да припрема нове пројекте ревитализације (колико је у домену управљача). На жалост, неке ствари су иреверзибилне и то је, можда, и најтеже предочити локалном становништву.

Остали корисници простора који су се обрађали упитима, су, углавном, власници викенд кућица у заштићеном подручју и риболовци. Власнике викенд кућа је највише занимала процедура потраживања услова заштите природе за садњу и вађење дрвећа/ жбуња и уређивања окућнице, као и за реконструкцију и промену намене постојећих објеката (углавном комерцијализацију салаша у смислу ресторанског и смештајног простора).

Чуварска служба је обављала едукацију корисника земљишта о негативним последицама до којих доводе пожари у заштићеном подручју. Дате су инструкције у вези са забраном паљења њива када је она под стрњиком, а и иначе.

3) Сарадња са невладиним организацијама

Наставила се дугогодишња сарадња са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ кроз разне програме и активности (деталји у претходним поглављима). Као и са другим невладиним организацијама.

У 2023. години је организован једнодневни сусрет управљача са представницима невладиних организација које своје активности реализују на нашим заштићеним подручјима. Идеја је била да се невладине организације, које се баве заштитом природе и природних вредности, а тек планирају активности, упознају са могућностима учешћа (могућности, права, обавезе). Поред директног контакта са управљачем, као и, на неки начин, обуком, невладине организације ће моћи и међусобно да се упознају и, евентуално, започну неки већи заједнички пројекат.

Реализација средстава за ову намену:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Буџет АПВ	30.000,00	0,00	0%	
Укупно	30.000,00	0,00		

Средства намењена за материјалне трошкове боравка представника управљача на другим заштићеним подручјима у земљи и иностранству.

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50.000,00	0,00	0%	
Укупно	50.000,00	0,00		

4) Међународна сарадња

Настављена је и значајно унапређена сарадња са Националним парком Кишкуншаг из Кечкемета (Мађарска).

И током 2023. године су настављени договори да се стручна служба састаје месечном динамиком и то наизменично – један састанак у Мађарској, а други – наредног месеца – у Србији, док ће чуварска служба чешће да има заједничке обиласке терена, по истом кључу – заједнички терен мађарске и наше чуварске службе прва посета (обилазак) у Националном парку „Кишкуншаг“ у Мађарској, а други на нашим заштићеним подручјима. Састанци су одржавани, поред конструктивних договора, обухватили и презентацију значајних области за обе стране – конкретно – мониторинг врста и станишта, проблеми у управљању специфичним типовима станишта, планови за даље заједничке прекограничне пројекте; униформисање активности чуварских служби (пресек обавезних активности чувара у односу на наше и мађарске прописе); заједнички рад у оквиру Natura 2000 врста (појачано праћење и евидентирање одређених таксона и станишта) и слично. Поред наведеног, сарадња са НП „Кишкуншаг“ се огледала и у међусобним посетама приликом обележавања значајних датума за заштиту природе.

Детаљи у вези са међународном сарадњом су описани у месечним извештајима које управљач доставља Министарству. Реализација предметних активности спроводи се средствима које управљач обезбеди од града Суботице.

5) Сарадња са надлежним институцијама

Настављена је сарадња са Покрајинским заводом за заштиту природе у оквиру пројекта „Ревитализација влажних ливада и слатина на подручју Лудашког језера“. Сарадња се одвијала у континуитету. Више пута је надлежни завод за заштиту природе обавио стручни надзор на терену.

Наставила се сарадња са Јавним предузећем за управљање путевима, урбанистичко планирање и становање Суботице – обиласци терена и стручна помоћ приликом израде Пројекта експропријације и препарцелације за обалу Лудашког језера.

У више наврата током године је реализована инспекцијска контрола управљача у вези са СРП „Лудашко језеро“ (евидентирање докумената предвиђених Законом о заштити природе, контрола решења о условима заштите природе и контрола рада и евиденције теренских белешки чуварске службе) од стране инспектора за заштиту животне средине у области заштите и коришћења природних добара и ресурса (Република Србија, Аутономна Покрајина Војводина, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, Подручна јединица Суботица). За инспекцијски надзор је издат налог, који садржи јасан и прецизан опис предмета инспекцијског надзора и планирано трајање инспекцијског надзора.

Инспектор у вршењу надзора, поступајући у границама предмета инспекцијског надзора из налога, предузима оне мере провере и друге радње које су садржане у контролној листи, која је доступна на страници:

http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs/sites/default/files/KL_PRI_01Upravljac_i_zasticenih_podrucja.doc

Записнички је констатовано да управљач поседује сву потребну документацију и обавља своје послове у складу са законским прописима.

Настављена је добра сарадња са Градом Суботица – учешће у разним активностима које се односе на кориснике простора, конкретно у СРП „Лудашко језеро“ (давање разних мишљења, сагласности и сл.), као и са јавним предузећима којима је Град оснивач. Управљач је наставио сарадњу са Прихватилиштем за дивље животиње „Зоо – Палић“ – велики број јединки птица је пуштен у природу, након опоравка у наведеном прихватилишту.

Средства намењена за материјалне трошкове боравка представника управљача на семинарима и обукама износе:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50.000,00	21.100,00	42%	Палић д.о.о.
Буџет АПВ	0,00	0,00		
Укупно	50.000,00	21.100,00		

6) Сарадња са информативним гласилима и стручним часописима

И у 2023. години се одвијало стално медијско приказивање (дневне новине, часописи, магазини, радио, телевизија) напора, резултата и успеха на очувању и унапређењу стања комплетног заштићеног подручја, његовог коришћења, као и проблема и тешкоћа који прате заштиту. За СРП „Лудашко језеро“ најинтересантније теме су биле испаша са биволима и подолцима, риболов, заштитни појас, кампови, активности на промоцији резервата.

VIII ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ

1. Противпожарна заштита

Током осетљивих периода (рано пролеће, касна јесен, дани око Првог маја) чуварска служба обавља појачан надзор. У 2023. години у СРП „Лудашко језеро“ није евидентиран пожар.

Реализовано је одржавање постојеће опреме – апарата за гашење (допуњавање, атести и контрола) и набавка нових:

Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства до 30.11.2023.	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	5.000,00	2.702,50	54%	Ватрогасни савез града Суботице
Укупно	5.000,00	2.702,50		

2. Обележавање важних датума за заштиту животне средине

Током 2023. године су обележавани само неки значајни датуми за Специјални резерват природе „Лудашко језеро“. Кроз медијске наступе и давање разних изјава за телевизијске и радијске станице, управљач је указао на значајне датуме (о свему је надлежно министарство извештавано кроз месечне извештаје).

- 2. фебруар – Дан Рамсара – Међународни Дан влажних подручја,
- 28. март Дан резервата „Лудаш“ – датум када је Лудашко језеро уписано на листу Рамсара
- 11. април – Дан заштите природе,
- 22. април – Дан планете Земље, и
- јун – Светски Дан заштите животне средине
- Фестивал кошења трске

Велики допринос у обележавању значајних датума за заштиту природе дало је Удружење љубитеља природе „Riparia“ кроз своје активности и медијску кампању. Управљач је активно учествовао и подржао све наведене активности.

3. Активности на збрињавању и рехабилитацији строго заштићених и заштићених врста дивљих животиња

С обзиром на постојање Прихватилишта за дивље животиње у Зоо врту „Палић“, које добро функционише и са којима управљач имам изузетно добру сарадњу од његовог оснивања, управљач у наредном програмском периоду не планира значајнију израду нове инфраструктуре, или обнову постојеће. Од оснивања прихватилишта, наша чуварска и стручна служба у континуитету добро сарађује, како са запосленима у прихватилишту, тако и са инспекцијском службом и представницима Покрајинског завода за заштиту природе и Завода за заштиту природе Србије. Све пронађене повређене строго заштићене и заштићене дивље животиње на заштићеном подручју и ван заштићеног подручја уносимо у прихватилиште. У случају дојаве лица, да је дивља животиња (неповређена или повређена) евидентирана у насељеном месту ван заштићеног, или у заштићеном подручју, наши чувари и стручни сарадници излазе на терен и обавештавају представнике прихватилишта, инспекције и завода за заштиту природе. Приликом пуштања дивљих животиња, чуварска служба је неизоставно присутна на терену и накнадно прати активност пуштених јединки. Будући да је све наведено пракса која добро функционише и да управљач о свим активностима уредно извештава надлежно министарство на месечном и годишњем нивоу, управљач ће наставити, као и до сад са предметним активностима.

IX. Извори финансирања

Јавно предузеће „Палић – Лудац“ је управљач на шест заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и СРП „Лудацко језеро“.

Делатност Сектора заштите природе – организованог у стручну и чуварску службу управљача се суфинансира из следећих извора, у складу са чланом 69. Закона о заштити природе: Буџет Републике Србије – Министарство заштите животне средине
Буџет јединице локалне самоуправе – Град Суботица
Сопствени приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја.

Током 2023. године није изостало суфинансирање пројеката ревитализације од стране Аутономне Покрајине Војводине – Покрајинског Секретаријата за урбанизам и заштиту животне средине, пројекат *Спровођење мера активне заштите природе и активне заштите врста и промоција заштите природе и заштићеног подручја кроз организацију кампова и годишњак „Лудацки записи“* је успешно реализован.

Напомињемо да је управљач достављао Месечне извештаје о реализацији годишњег програма управљања, тачније, извештаје о радовима и активностима спроведеним на заштићеном подручју, надлежном Министарству, у складу са обавештењем које је достављено електронском поштом дана 17.11.2017. године. Месечни извештаји су достављани до 05. текућег месеца, за претходни. У наведеним извештајима се налазе детаљни описи свих активности на предметном заштићеном подручју.

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2023. ГОДИНУ – Табела прихода за заштићено подручје СРП „Лудашко језеро“

Ред. број	Извори прихода	Планирано Износ у динарима	Уговорено Износ у динарима	Реализовано Износ у динарима до 30.11.2023.
1.	Средства Буџета Републике Србије	2.889.296,50	2.306.000,00	1.628.942,37
	1.1. Министарство заштите животне средине	2.651.441,20	1.760.000,00	1.628.942,37
	1.2. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (Подстицајна средства за очување животињских генетичких ресурса)	237.855,30	546.000,00	0,00
2.	Сопствени приходи	1.212.502,14	976.788,89	964.140,87
	2.1. Приходи од обављања делатности	340.330,30	590.699,64	590.699,64
	2.2. Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	872.171,84	245.353,25	232.705,23
	2.3. Остали сопствени приходи (приход од продаја бивола и под. говеда)	0,00	140.736,00	140.736,00
3.	Средства буџета јединице локалне самоуправе	10.696.666,19	7.145.288,26	7.145.288,26
	3.1. Град Суботица	10.696.666,19	7.145.288,26	7.145.288,26
4.	Остала средства	1.200.000,00	600.000,00	600.000,00
	4.1. АП Војводина	1.000.000,00	400.000,00	400.000,00
	4.2. Риболовне дозволе	200.000,00	200.000,00	200.000,00
	4.2. Конкурси	0,00	0,00	
	Укупно приходи	15.998.464,83	11.028.077,15	10.338.371,50

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2023. ГОДИНУ – Табела планираних расхода за заштићено подручје СРП "Лудашко језеро"

	Врста расхода	Буџет Републике Србије	Сопствени приходи од обављања делатности	Буџет јединице локалне самоуправе	Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	Остала средства (Буџет АПВ)	Остала средства (Риболовне дозволе)	Укупно	Реализација (30.11.2023.)
III	ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	2.839.296,50	220.330,30	10.380.916,19	872.171,84	783.250,00	200.000,00	15.295.964,83	9.955.542,00
	Бруто зараде чувара	1.037.855,30	0,00	0,00	209.273,50	0,00	0,00	1.247.128,80	1.116.036,61
	Остали трошкови чуварске службе	570.131,20	142.532,80	0,00	0,00	0,00	0,00	712.664,00	262.944,44
	Бруто зараде осталог особља запосленог код управљача и материјални трошкови њиховог рада	80.000,00	25.000,00	865.000,00	662.898,34	0,00	200.000,00	1.832.898,34	1.523.563,09
	Остали трошкови стручне службе	86.560,00	21.640,00	0,00	0,00	0,00	0,00	108.200,00	15.000,00
	Управљање отпадом	170.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	0,00	220.000,00	276.012,60
	Одржавање постојећег мобилијара	534.750,00	0,00	0,00	0,00	415.250,00	0,00	950.000,00	202.800,00
	Заснивање и успостављање базе података ГИС	0,00	31.157,50	0,00	0,00	0,00	0,00	31.157,50	14.825,00
	Мониторинг	0,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	0,00	50.000,00	0,00
	Реинтродукција, реколонизација	160.000,00	0,00	0,00	0,00	68.000,00	0,00	228.000,00	159.822,00
	Рекултивација	0,00	0,00	540.000,00	0,00	0,00	0,00	540.000,00	540.000,00
	Ревитализација и мере активне заштите природе	200.000,00	0,00	8.475.916,19	0,00	200.000,00	0,00	8.875.916,19	5.844.538,26
	Задачи и активности на заштити, развоју и управљању пољопривредним земљиштем	0,00	0,00	500.000,00	0,00	0,00	0,00	500.000,00	0,00
IV	ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА	0,00	0,00	315.750,00	0,00	86.750,00	0,00	402.500,00	331.527,00
	Материјални трошкови у вези развоја научних, образовних и	0,00	0,00	315.750,00	0,00	86.750,00	0,00	402.500,00	331.527,00

	културних функција заштићеног подручја								
	ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	50.000,00	15.000,00	0,00	0,00	100.000,00	0,00	165.000,00	27.500,00
VI	Штампање промотивног материјала намењеног посетиоцима	50.000,00	0,00	0,00	0,00	100.000,00	0,00	150.000,00	0,00
	Медијско представљање (израда аудио и видео материјала)	0,00	15.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	15.000,00	27.500,00
	САРАДЊА	0,00	100.000,00	0,00	0,00	30.000,00	0,00	130.000,00	21.100,00
VII	Сарадња са невладиним организацијама	0,00	50.000,00	0,00	0,00	30.000,00	0,00	80.000,00	0,00
	Сарадња са надлежним институцијама	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	21.100,00
	ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ	0,00	5.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5.000,00	2.702,50
VIII	Противпожарна заштита – одржавање постојеће опреме за гашење	0,00	5.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5.000,00	2.702,50
	УКУПНИ ТРОШКОВИ	2.889.296,50	340.330,30	10.696.666,19	872.171,84	1.000.000,00	200.000,00	15.998.464,83	10.338.371,50

Као накнада за коришћење заштићеног подручја СРП „Лудашко језеро“ остварено је 151.152,12 РСД приход, што је 0,94 % од укупних средстава (15.998.464,83 РСД) која су била потребна за реализацију управљања СРП „Лудашко језеро“ у 2023. години. Дана 30.11.2023. године, у односу на комплетан програм управљања СРП „Лудашко језеро“ у 2023. години реализовано је око 64% планираних активности.

Проценат реализације Програма управљања СРП „Лудашко језеро“ за 2023. годину по кварталима					
2023	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	УКУПНО
	СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „ЛУДАШКО ЈЕЗЕРО“				
% реализације програма управљања	10%	19%	23%	12%	64%